
ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ

ИСТОРИЈСКИ ЧАСОПИС

Књ. LXIV
(2015)

Редакциони одбор

ЈОВАНКА КАЛИЋ, МИХАИЛО ВОЈВОДИЋ,
LUBOMÍRA HAVLÍKOVÁ, ИЛИЈА ТОДЕВ,
ANGELIKI KONSTANTAKOPOULOU,
КОНСТАНТИН НИКИФОРОВ, GIUSEPPE MOTTA,
НЕВЕН ИСАИЛОВИЋ, ТАТЈАНА КАТИЋ,
АНА СТОЛИЋ, БИЉАНА ВУЧЕТИЋ

Одговорни уредник

др Срђан Рудић
директор Историјског института

БЕОГРАД
2015

Александар РАСТОВИЋ*

Историјски институт

Београд

СРБИ, РУСИ И ПРВИ СВЕТСКИ РАТ – ЈЕДАН ПРИМЕР РЕВИЗИЈЕ ИСТОРИЈЕ**

Апстракт: У раду се анализира студија историчара Сина Мекмекина о одговорности Русије и Србије за почетак Првог светског рата. У његовој монографији се примењује устаљена матрица о одговорности Русије и Србије за избијање Великог рата која је последњих неколико година рас прострањена код појединих представника англосаксонске историографије. Без ослонца на релевантне изворе и архивска документа, уз замену теза и недопустив методолошки поступак осавремењавања прошлости Мекмекин и други представници тзв. ревизионистичке историографије покушавају да окриве Русију, као и Србију за Први светски рат, а у исто време да од одговорности ослободе Немачку и Аустроугарску.

Кључне речи: Аустроугарска, Немачка, Русија, Србија, Први светски рат, ревизија историје.

Током 2014. године у којој је обележен један век од почетка Првог светског рата, до тада највећег ратног сукоба у историји човечанства, у делу европске историографије се поново актуелизовало питање одговорности за његов почетак, при чему се обновила бујица оптужби на рачун Србије, и Русије да сносе целокупну одговорност за његово избијање. С друге стране од кривице се амnestирају Аустроугарска и

* aleksandar.rastovic@iib.ac.rs

** Рад је настало као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије: *Европа и Срби (1804–1918): подстицаји и искушења европске Модерне* (Ев. бр. 177031).

њена заштитница Немачка. На делу је својеврсно прекрајање и фалсификање историјских чињеница. Иначе, та ревизија формално никада није ни престајала. Она перманентно траје од 1914. године да би се актуелизовала у доба великих криза, или када је требало обележити неку од значајних годишњица Великог рата.

Традиционално схватање настало двадесетих година 20. века темељи се на тези да су за избијање Великог рата одговорне подједнако све велике европске силе: Немачка, Аустроугарска, Русија, Француска, Велика Британија, али и Србија. Представници овог правца су тврдили да је Европа и пре 1914. године била буре барута, подељена на два ривалска политичка и војна блока који су само чекали погодну прилику за неизбежни сукоб. Убиство Франца Фердинанда у Сарајеву је био идеалан повод да дође до њиховог обрачуна. Овај традиционалистички приступ је преовладавао до појаве Фрица Фишера и његових оцена о одговорности Немачке за избијање Првог светског рата изнетих најпре у чланцима, а затим и његовим студијама почетком шездесетих година 20. века.¹

Најновији талас ревизионистичке историографије који се појавио деведесетих година 20. века, поред оптужби о одговорности Србије и њеног политичког и војног руководства за избијање рата, у последње време гради и неке нове стереотипе, између осталих и да је Гаврило Принцип терориста, а организација Млада Босна терористичко удружење српских милитантних националиста из Босне и Херцеговине.² У ширењу ових стереотипа предњачи англосаксонска историографија и њени представници, између осталих Денис Хапчик, Марк Корнвол, писац поглавља у књизи *Спутник уз Први светски рат* из 2010. године, Тимоти Снајдер, Џон Оти, Кристофер Кларк, Маргарет Макмилан или Син Мекмекин. Ми ћемо се осврнути на неке стереотипе које је у својој

¹ Кључне тезе о одговорности Немачке за рат Фишер је изнео најпре у студији: *Deutsche Kriegsziele, Revolutionierung und Separatfrieden im Osten 1914–1918*, објављеној у *Historische Zeitschrift* 1959, Nr. 2, 249–310, а затим у волуминозној књизи *Посезање за светској моћи. Ратни циљеви политике Царске Немачке 1914–1918*, објављеној прво 1961, а затим и 1962, 1963, 1967. и 1971 године. Српске издање ове књиге са свеобухватним предговором академика М. Екмечића појавило се 2014. године. Фишер је своје тезе о немачкој одговорности за Велики рат разрадио и у студијама: *Светска моћ или пропаст* (1965), *Рат илузија* (1969), *Савез елита. О континуитету структуре моћи у Немачкој 1871–1945. године* (1979), *Први светски рат и немачка слика историје* (1978), и *Јули 1914: ми нисмо то невољно учинили* (1983). Све ове књиге задале су ударац Немачкој "идеологији самооправдања".

² М. Ђелајац, *1914–2014. За што ревизија? Старе и нове контролверзе о узроцима Првог светског рата*, Београд 2014, 222.

студији *The Russian Origins of the First World War* изнео историчар Мекмекин. Иначе, књигу је 2011. године објавио Harvard University Press из Кембриџа.

Син Мекмекин је амерички историчар. Школовао се на Станфорду и Берклију где је и докторирао. Стручњак је за модерну историју двадесетог века, а посебно се специјализовао за историју Првог светског рата. Предаје на Колеџу за социјалне и хуманистичке студије, Универзитета Коч у Истанбулу где држи курсеве из модерне немачке и руске историје, историје Великог рата, и комунизма. Објавио је неколико запажених студија између осталих: *History's Greatest Heist. The Looting of Russia by Bolsheviks, The Berlin-Bagdad Express. The Ottoman Empire and Germany's Bid for World Power*.

За разлику од својих англосаксонских колега Кларка и Маргарет Макмилан, који у Србији виде главног подстрекача и узрочника Првог светског рата, Мекмекин главну кривицу за избијање Великог рата баца на царску Русију. Он фигуративно каже да кључ за почетак рата лежи у Санкт Петербургу, а не у Берлину. На страницама своје књиге разрађује основну тезу о доминантној улози руских империјалних аспирација које су узроковале Први светски рат, а основни и континуирани циљ који траје више од стотину година је био руска контрола над Цариградом и мореузима, која се могла остварити само кроз уништење Османског царства и преузимањем контроле над Босфором. „Русија је стотинама година уназад користила сваку прилику да би дошла до остварења тог свог циља“.³ Према томе, он у књизи заступа мишљење да је Русија највећи кривац за избијање Великог рата, при чему у негативном контексту посебно апострофира улогу руских државника у Великом рату, а нарочито Сергеја Сазонова, министра спољних послова.

Мекмекин истиче да су још у другој половини 19. века Велика Британија и Аустрија спречавале продор руског утицаја у Турску, док је са друге стране Немачка то користила и јачала своје позиције. Немци су обучавали и наоружавали турску војску док је Велика Британија модернизовала турску морнарицу.⁴

Осврћући се на империјалне циљеве царске Русије напомиње да су за разлику од Немачке која је тежила освајању „Средње Европе“ и „Средње Африке“ (исту тезу је изнео и Хартмут Поге фон Штрандман, професор емеритус на Универзитету Оксфорд, на Међународном научном

³ S. McMeekin, *The Russian Origins of the First World War*, Cambridge, Harvard University Press, 2011, 35–40.

⁴ Исто, 40.

скупу о Првом светском рату у Српској академији наука и уметности, средином јуна 2014. године) у савезу са азијским Турцима, руски империјалистички планови били најпре окренути Далеком истоку.⁵ Од краја Руско-јапанског рата Петроград је радио на јачању позиција на истоку, па су тако Јапанци Русији признали превласт у северној Манџурији 1912, а исте године је Кина под руским притиском дала аутономију Монголији. Русија је, такође, издејствовала од Лондона признање интересне сфере северно од области Хиндукуш у Авганистану 1914. године. У међувремену руско продирање у северну Персију доводи до заузимања три четвртине тзв. „Персијског Азербејџана“, насељеног углавном муслиманским становништвом. Јерменска реформска кампања која је уследила 1913–1914 преплашила је Порту и Берлин, јер је представљала покушај продирања руског утицаја у Турску Анадолију. Традиционални руски план о заузимању Цариграда и залива био је веома актуелан у руским политичким круговима, иако црноморска флота још увек није била спремна за тај задатак 1914. године. Даље, он сматра да је један од кључних задатака руске дипломатије пре 1914. године био спречавање градње железнице Берлин–Багдад кроз Анадолију и Персију.

За време Првог балканског рата одређени људи у руским владајућим круговима залагали су се за изоловани рат против Аустроугарске ако би ова напала Србију. Постојао је план о делимичној мобилизацији војних области Варшаве, Кијева и Одесе руског министра рата Владимира Александровича Сухоминова, који није прихваћен. Аутор износи мишљење да би усвајање овог плана довело до избијања светског рата још 1912. године.

Улазак Русије у рат због Србије аутор доводи у везу са могућим устанком пољских националиста против руске власти под утицајем панслависта. Овде Мекмекин износи и већ знатне клишее да су Руси прихватили идеологију панславизма како би остварили своје империјалне циљеве на Медитерану. Веома је чудна његова теза да је Русија 1914. године журила у рат ширих размера због страха да ће изгубити прилику да заузме Мореузе.

Мекмекин се посебно осврће на питање Јулске кризе и напомиње да Немачка не сноси одговорност за избијање Првог светског рата. Он сматра да су Русија и њени савезници донели неколико одлука које су неминовно водиле ка избијању ширег европског рата. Тако је на пример Реймонд Поенкаре, француски председник, неколико дана пре аустријски

⁵ Исто, 101. H.P. von Strandmann, *Developing Early War Aims in 1914*, у: The Serbs and the First World War 1914–1918, Proceedings of the International Conference, Scientific Meetings, vol. CXLIX, Belgrade 2015, 81–83.

ултиматум Србији посетио Русију како би се упознао са руским погледом на новонастalu ситуацију изазвану Сарајевским атентатом. Мекмекин тврди да је мало тога забележено о чему се разговарало, али указује на чињеницу да су након те посете руске и француске дипломате изражавале одлучност у подршци Србији у случају аустријског ултиматума Србији.⁶

Као другу карику у ланцу која говори о руској одговорности за избијање рата Мекмекин види одлуку Русије да изврши мобилизацију војних трупа крајем јула 1914. што је значило директну подршку Србији против Аустрије, при чему се позвао и на такво признање Сазонова у његовим мемоарима. Он се овде такође позива на састанак из новембра 1912. године на коме је Русија дефинисала своју политику током Првог балканског рата, а на коме је истакнуто да би чак и делимична мобилизација трупа против Аустрије било нешто што би проузроковало општи рат.⁷ Овде износи и тврђу да је делимичној руској мобилизацији претходио и „период припрема за рат“, а то је суштински био период дипломатских компликација које су претходиле отпочињању непријатељства.⁸

Неубичајно за једног академског историчара, Мекмекин износи лавину оптужби на рачун министра Сергеја Сазонова. Тврди да је Сазонов био „одраз у огледалу“ немачког канцелара Бетмана Холвега, описује га као ратног хушкача, манипулатора и интриганта, који је „намерно гурнуо Европу у рат како би проширио руско царство“.⁹ По њему је руски министар спољних послова у лето 1914. године знао да „рескира рат као и да је симпатисао руске империјалне циљеве“. Он прећуткује да је Сазонов био за то да се подржи британска иницијатива да се преговара са Аустроугарском, као и да Србија, ако и дође до рата, не даје отпор већ да тражи арбитражу Великих сила. Мекмекин је био уверен да су судбине милиона људи зависиле тих дана од одлука политичких и дипломатских елита, царева, дипломата и министара.

У закључку ипак ублажава оштре оцене о Русији које је износио у својој књизи, тако рећи од прве странице, тврдећи да је „било много људи који су желели рат 1914. године како у Ст. Петербургу тако и у Берлину, али су они у Петрограду први започели мобилизацију.“¹⁰

Ова као и сличне студије које оптужују Русију и Србију за изазивање Првог светског рата не могу да избришу неке непобитне исто-

⁶ Исто, 60–63.

⁷ Исто, 56.

⁸ Исто, 61.

⁹ Исто, 241.

¹⁰ Исто, 239.

ријске чињенице које је историјска наука давно утврдила. Аустроугарска је рат против Србије припремала много година пре Сарајевског атентата. Она је одлуку о уклањању Србије као потенцијалне препреке балканској политици Аустрије донела 1907–1908. године, при чему је ту идеју свака нова криза на Балкану оживљавала.¹¹ По академику Андреју Митровићу постојала су три сценарија за уклањање, односно уништење Србије као сметње аустријским плановима на Балкану. Прва је подразумевала поделу између Аустрије и Бугарске, односно Аустрије, Бугарске и Румуније. Други је предвиђао њено смањивање уступањем делова територија Бугарској, Румунији и Албанији, нешто касније. Оно што би остало од српске државе не би било у стању да функционише као самостална држава, због чега би била упућена на подршку и помоћ Аустрије. Трећа варијанта је значила увлачење Србије у границе Аустрије или у њену интересну сферу.¹²

Шеф аустријског генералштаба Конрад фон Хецендорф, иначе најратоборнији представник аустријске војне и државне елите се још 1906. године залагао за уништење Србије, јер је у њој видео опасност за остваривање аустријских стратешких циљева на Балкану, то јест „стално огњиште“ за аспирације и махинације.¹³ У писму Лекси Еренталу, аустријском министру иностраних дела, од 18. децембра 1907. године јасно је изнео своје погледе на будућност Србије, напомињући да му је још приликом окупације БиХ 1878. постало јасно да се „решење југословенског проблема има наћи само у Србији, дакле једном великим акцијом, чији је крајњи циљ анексија Србије“.¹⁴

Уочи анексије БиХ, у аустријским дипломатским круговима се тврдило да Беч неће успети да осигура сигурност својих јужних граница „ако се не решимо да зло зграбимо у корену и ако не учинимо крај великосрпским сновима будућности“.¹⁵ Лекса Ерентал је 5. септембра 1908. године у разговору са бароном Вилхелмом фон Шеном, немачким државним секретаром спољашњег уреда, поновио више пута истицан став о Србији, то јест да „намерава потпуно уништити српско револуционарно

¹¹ A. Mitrović, *Prodor na Balkan i Srbija 1908–1918. Srbija u planovima Austro-Ugarske i Nemačke 1908–1918*, Beograd 1988, 428.

¹² Исто, 429.

¹³ С. Терзић, Аустроугарски мит о „Великој Србији“ и његова модерна употреба, у: *Велика Србија. Истине, заблуде, злоупотребе*, Зборник радова са Међународног научног скупа, Београд 2003, 318.

¹⁴ В. Ђоровић, *Односи између Србије и Аустро-Угарске у XX веку*, Београд 1992², 207.

¹⁵ Исто, 143.

гнездо“, односно да је спреман да Србију уступи Бугарској „што би за Аустроугарску донело и ту значајну корист, да има као суседа једну државу са утврђеном етнографском границом“.¹⁶ Према томе, план највиших државних, дипломатских и војних кругова Аустроугарске монархије је био да Србију треба посвађати са суседима, Црном Гором, Албанијом, Бугарском, затим је изоловати, представити је као револуционарни центар, дискредитовати је пред Европом и на тај начин оправдати све ригорозне мере које против ње треба предузети, а оне су у крајњем циљу подразумевале нестанак самосталне Србије.¹⁷

Одмах по убиству аустријског престолонаследника и његове супруге највиши аустријски политички кругови су за атентат почели да оптужују Србију. Тако је на пример гроф Александар Хојош, шеф кабинета Леополда Берхтолда, министра спољних послова, оптужио српску владу за убиство Франца Фердинанда напомињући да „ако га и није подстакла, атентат је извршен уз њену толеранцију“.¹⁸ Барон Ритер фон Шторк, отправник послова аустријског посланства у Београду, био је још експлицитнији. Он је тврдио да „великосрпска пропаганда која се овде помагала и хајка штампе коју је влада годинама трпела, прави су кривци за ову катастрофу... Култ Обилића као народног хероја са Косова који је убио цара Мурата са два друга, служио је вероватно као идеал и сарајевским атентаторима, васпитаним у идејама великосрпске пропаганде. За атентат су, уз то, посредно криви српски професори и Одељење за штампу и пропаганду српског министарства иностраних дела“.¹⁹ И Оскар Поћорек, поглавар босанскохерцеговачке владе, је одмах после атентата забележио да „праве узроке несрећног случаја који је можда само прво избијање даљих немира треба тражити у Србији“.²⁰

Такође, након Сарајевског атентата Немачка је охрабривала Беч да треба да предузме најенергичније мере против Србије. Немачки владар Вилхелм II је такође сматрао да је наступио коначан тренутак за обрачун са Србима. Чувена је његова реченица: „Са Србима треба рашчистити и то уистину брзо. Све је разумљиво само по себи и јасно као пасуљ“.²¹ Експлицитан је био и др Алфред Цимерман, подсекретар за спољне послове Немачке, који је 5. јула 1914. године на питање какве ће

¹⁶ Исто, 144.

¹⁷ Исто, 145.

¹⁸ Исто, 666.

¹⁹ Исто.

²⁰ Исто.

²¹ В. Ђоровић, *нав. дело*, 670.

последице бити у случају ратне акције против Србије рекао да „, то значи са 90 одсто рат са Русијом“.²² Истовремено, Ласло Сеђењи, аустроугарски амбасадор у Берлину, је у писму свом министру Леополду Берхтолду изнео став немачке владе по питању рата: „Немачка влада сматра садашњи тренутак и с немачке тачке гледишта „политички најпожељнијим“. Русија још није у овом тренутку довољно спремна за рат, она још за извесно дуже време неће бити војнички спремна и неће бити тако јака колико ће вероватно бити јака за неколико година. Поред тога, немачка влада сматра да има знакова да се Енглеска сада неће умешати у рат који избије због неке балканске земље и да неће учествовати у балканском конфликту у коме би се нашла Русија, а можда и Француска.²³ Обрачун са Србијом је требало само да буде претекст коначног обрачуна Немачке са Русијом и Француском, односно могућност избијања једног великог рата.²⁴ У Берлину се веровало да Русија није спремна за рат и да ће јој бити потребно неколико година за наоружање њених армија. Оваква прилика се није смела пропустити.

Историчар Мекмекин заobilази и важну чињеницу да је Русија преко свог новог посланика у Београду Василија Штрандмана саветовала српске званичнике да учине све како би изашли у сусрет аустријским захтевима у ултиматуму, а који се не косе са суверенитетом Србије. Мекмекин такође, или заборавља или намерно прећуткује тзв. Септембарски програм немачке владе из 1914. године који показује праве намере Немачке, а које су биле врло амбициозне. Радило се о муњевитом рату који би се завршио брзим победама. План је подразумевао велика територијална проширења у западној и источној Европи, обимна колонијална освајања и велике економске захтеве од земаља које је требало поразити. У свим тим плановима посебно место су заузимали Балкан и Србија. Српска држава је требало да буде територијално смањена и да посредно дође у немачку сферу утицаја.²⁵ Он занемарује и неке сада већ давно утврђене историјске истине. Немачки историчар Фриц Фишер је још 1961. године у својој волуминозној студији *Посезање за светском моћи. Политика ратних циљева царске Немачке 1914–1918*, јасно изрекао суд о немачкој кривици за почетак Великог рата, а која је, како је академик Милорад Екмечић у предговору српског издања

²² F. Fišer, *Savez elita. O kontinuitetu struktura moći u Nemačkoj 1871–1945. godine*, Beograd 1985, 82.

²³ Исто.

²⁴ М. Радојевић, Љ. Димић, *Србија у великом рату 1914–1918. Кратка историја*, Београд 2014, 85.

²⁵ A. Mitrović, *нав. дело*, 433.

Фишерове студије из 2014. године напоменуо, изазвала „шкргутање зубима“ немачке јавности због оцена које су у њој изнете.²⁶ О томе да су Немци изазвали светски рат 1914. као и 1939. године, што је представљало катастрофу у историји Немаца, Фишер је поновио и у својој књизи *Савез елита. О континуитету структура моћи у Немачкој 1871–1945. године*, објављено први пут 1979. године.²⁷

Сличну оцену о одговорности Немачке поновио је и Доменик Ливен, професор руске историје на London School of Economics and Political Sciences, 1983. године у студији *Russia and the Origins of the First World War (Making of the 20th Century)*, када је констатовао да проучавање Јулске кризе са руског становишта потврђује прихваћено становиште да главна и непосредна одговорност за почетак рата недвосмислено лежи на немачкој влади.²⁸ Према томе, књига Сина Мекмекина је неуспео покушај рехабилитације Немачке, односно њене аболиције од одговорности за избијање Првог светског рата и пребацање исте, без икаквих релевантних чињеница, докумената, или доказа, на страну царске Русије.

У међувремену, Мекмекин је два пута ревидирао своје оштре критике на рачун најпре Русије, а затим и Француске. Први пут је то учинио у најновијој књизи *July 1914. Countdown to War* штампаној 2013. године. На страницама ове студије заступа тезу да главну одговорност за рат сносе Русија и Француска, али и да су Русија, Аустроугарска и Србија показале „криминалну неодговорност ризикујући рат и смрт милиона радије него да изгубе част или да својим противницима препусте дипломатску предност“. У овој књизи он није више такав апологета Берлина као што је то био у својој претходној студији. Немачку одговорност за Велики рат је видео у томе што се ставила на располагање Аустроугарској и што је извршила неразумну инвазију на Белгију. Сматрао је да је Немачку у рат увукла Аустроугарска, која се „понашала ригидно и трапаво“.²⁹

Занимљиво је да поред Срба које окривљује да су наоружали и охрабрили сарајевске атентаторе, Мекмекин донекле кривце види и у Аустрији и њеном министру спољних послова грофу Берхтолду и шефу генералштаба Хецендорфу, који су тајно припремили ултиматум Србији, при чему су осигурали подршку Немачке за напад на Србију.³⁰ Он даље истиче

²⁶ M. Ekmečić, Predgovor srpskom izdanju knjige Frica Fišera, Posezanje za svetskom moći – *Politika ratnih ciljeva carske Nemačke 1914–1918*, Beograd 2014, X.

²⁷ F. Fišer, *нав. дело*, 162–163.

²⁸ D. C. B. Lieven, *Russia and the Origins of the First World War*, London 1984, 151.

²⁹ S. McMeekin, *July 1914. Countdown to War*, N. York 2013, 390–405.

³⁰ Исто, 390, 394.

снажну жељу Русије да подржи Србију, напомињући како је Сазонов „оркестрирао“ српско одбијање ултиматума и тако рат учинио неизбежним.³¹ Овде је Мекмекин упао у контрадикторност, јер ако су Берхтолд и Хецендорф припремили такав списак захтева који су уградили у ултиматум, о којима се није могло преговарати сем да се прихвате или одбаце, како је онда Сазонов могао да буде одговоран што је руководио српским одбијањем ултиматума.³²

Други пут је своје погледе на одговорност ублажио у једној дебати, коју је поводом стогодишњице Првог светског рата 12. фебруара 2014. године организовао британски BBC, под називом: „Десет интерпретација – ко је одговоран за Први светски рат“. У овој анкети учешће је узело десет угледних историчара англосаксонске и европске историографије. Поред Мекмекина своја гледишта су изнели и Сер Макс Хејстингс, војни историчар, који је кривицу приписао Немачкој, Џон Рул, професор емеритус са Универзитета Сасекс, који је мишљења да су за Први светски рат одговорни Аустроугарска и Немачка. Исто мишљење је изнела и др Аника Момбауер. И остали учесници су сличног размишљања, док је једино Сер Ричард Еванс, са Универзитета у Кембрију експлицитно оптужио Србију да сноси одговорност за Велики рат.³³ Иначе, Еванс је написао и позитивну рецензију за прву Мекмекинову књигу.

Одговарајући на питање редакције BBC-ја, ко сноси кривицу за почетак Првог светског рата, Мекмекин је одговорност поред Русије и Србије приписао и Немачкој, Аустроугарској, Француској и Великој Британији. Мекмекин у својој изјави истиче да без „немачког охрабривања тврде аустријске линије против Србије, после Сарајева – „бланко чека“, Први светски рат сигурно не би избио, и зато Немачка сноси одговорност“. Међутим, у наставку је напоменуо да је исто тако истина да

³¹ Исто, 395–399.

³² N. Jones, *July 1914: Countdown to War*, http://www.historyextra.com/book_review/July_1914_Countdown-war.

³³ У анкети су учествовали и: Хедер Џонс, ванредни професор међународне историје на London School of Economics and Political Science, по коме одговорност за рат сносе Аустроугарска, Немачка и Русија, Герхард Хиршфелд, професор модерне и савремене историје на Универзитету у Штутгарту, који је кривца за рат нашао у Аустроугарској, Немачкој, Русији, Француској, Великој Британији и Србији, Гери Шефилд, професор војне историје на Универзитету Волверхемптон, за кога су кривци за Први светски рат Аустроугарска и Немачка, Катриона Пенел, виши предавач на Универзитету Ексетер, која сматра да су Велики рат изазвале Аустроугарска и Немачка, и Дејвид Стивенсон, професор међународне историје на London School of Economics and Political Science, који је кривицу за рат приписао Немачкој.

„није било терористичке завере сковане у Београду, Немци и Аустријанци не би били суочени са страшним избором“. По њему грађански лидери у Берлину и Бечу су се трудили да локализују конфликт на Балкану, а руска одлука након што је примила бланко чек из Париза је била да европеизује аустро-српски обрачун, који је прво изазвао европски, а након уласка Велике Британије у њега и светски сукоб. Опет је, као и у првој књизи, поновио тврђњу да је прво Русија извршила мобилизацију, а не Немачка.³⁴

Обе Мекмекинове књиге, у којима износи тезе о одговорности Русије, Француске и Србије за Први светски рат, нису поткрепљене релевантним документима, односно не заснивају се на историјским чињеницама. Историјска наука је одавно показала да иза почетка Првог светског рата стоје Немачка и Аустроугарска, које су желеле светску доминацију, а Сарајевски атентат је био само претекст за остваривање тог њиховог циља. Студије Мекмекина, али и његових колега Кларка, Макмиланове и других које су се појавиле у предвечерје обележавања стогодишњице почетка Првог светског рата не представљају научни допринос изучавању свих аспеката који су довели до почетка Великог рата, већ се налазе у служби дневне политике.

³⁴ www.bbc.com/news/magazine-26048324.

Aleksandar Rastović

THE SERBS, RUSSIANS AND THE FIRST WORLD WAR – AN EXAMPLE OF REVISION OF HISTORY

Summary

On the occasion of centenary of the First World War, there is a tendency in part of Anglo-Saxon historiography to revise historical facts about the Great War. Some of those who belong to Anglo-Saxon historiography (Clark, Macmillan) try to abuse historical sources and place the entire responsibility for the outbreak of the War on Russia and Serbia. These historians aim at impermissible modernization of the past. For instance, they compare the terrorist organization Al-Qaeda with the Young Bosnia organization. At the same time, Osama Bin Laden is for them a precursor of Gavrilo Princip. One of ardent followers of contemporary revisionist historiography is the Turkish historian of American origin Sean McMeekin. In his study *The Russian Origins of the First World War*, he argues in favour of Russian responsibility for the First World War. He particularly stresses the negative role of Sergei Sazonov, Russian Minister of Foreign Affairs, who wished to abuse tense relations between Austria-Hungary and Serbia in order to realize the centuries-long dream of Russia to dominate the Bosphorus and Dardanelles. In some of his public interviews and his last book *July 1914. Countdown to War*, he softened his standpoints, blaming for the war not only Russia and Serbia, but also Germany, Austria-Hungary, France and Great Britain.

Keywords: Austria-Hungary, Germany, Serbia, First World War, revision of history.

Чланак примљен: 30. 04. 2015.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 03. 09. 2015.